

82. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2024

Vēstures un filozofijas fakultāte

VAI GRĀMATAI JOPROJĀM IR NOZĪME?

Izdevumi par Centrālās un Austrumeiropas
vēsturi zinātnē un mācību procesā

Referātu tēzes

Latvijas Universitātes 82. starptautiskā zinātniskā konference

Vēstures un filozofijas fakultāte

Seminārs "Vai grāmatai joprojām ir nozīme? Izdevumi par Centrālās
un Austrumeiropas vēsturi zinātnē un mācību procesā"

Referātu tēzes

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
**VĒSTURES UN FILOZOFIJAS
FAKULTĀTE**

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIBLIOTĒKA

Semināra rīcības komiteja: Ēriks Jēkabsons, Valda Kļava

Krājuma sastādītāja: Valda Kļava

Maketētāja: Iveta Berga-Muižniece

ISBN 978-9934-9200-3-5

DOI <https://doi.org/10.22364/luszk.82.vff.sm.gn>

© Tēžu autori, 2024

© Latvijas Universitāte, 2024

SATURS

IEVADS

SEMINĀRA KONCEPCIJA 5

VINETA GRĪNIŅA, ĒRIKS JĒKABSONS

Viskonsīnas Universitātes Oklērā (ASV) emeritētais profesors, Latvijas Universitātes Vēstures zinātņu goda doktors Paulis Lazda 6

REFERĀTU TĒZES

ĒRIKS JĒKABSONS

Latvijas vēstures vieta un nozīme Eiropas vēsturē 20. gadsimtā: grāmatas nozīme 9

KĀRLIS SILS

Vai patiešām impērijas robežzeme? Teorētiskie ietvari un to ierobežojumi 19./20. gadsimta mijas Latvijas vēstures pētniecībā 11

EDVARDS SELIŠKA

Lielā Ziemeļu kara (1700–1721) jautājumi Latvijas vēstures kontekstā 12

GINTA IEVA BIKŠE

Transnacionāli procesi un Latvija: Spānijas pilsoņu kara (1936–1939) piemērs 13

JĀNIS ĶERUSS

Vācijas bruņoto spēku karavīru zaudējumu Vācijas un PSRS kara laikā (1941–1945) atspoguļojums jaunākajā vēstures literatūrā 14

JĀNIS TAURĒNS

Trešā atmoda starp Gorbačovu un Jeļcinu: ieskats memuāru un zinātniskajā literatūrā 16

GVIDO STRAUBE

Starp akadēmisko zinātni un politiku 17

ROBERTS ĶĪPURS

Mācību grāmatas un vēstures avotu loma Latvijas vēstures izglītībā 18

VALDA KĻAVA

Amputācija un rekonstrukcija: reģionālās paradigmas problēma 16. gs. vēstures skaidrojumā studentiem 19

PIELIKUMI

SEMINĀRA PROGRAMMA 20

VISKONSĪNAS UNIVERSITĀTES OKLĒRA (ASV) EMERITĒTĀ PROFESORA,
LATVIJAS UNIVERSITĀTES GODA DOKTORA PAUĻA LAZDAS 2024. GADA
GRĀMATU DĀVINĀJUMS (IZDEVUMU SARAKSTS) 21

2024. gada 22. marts
LU 82. starptautiskā zinātniskā konference
Seminārs “Vai grāmatai joprojām ir nozīme?
Izdevumi par Centrālās un Austrumeiropas
vēsturi zinātnē un mācību procesā”

Mūsdienās informācijas apmaiņa arvien vairāk notiek elektroniskajā vidē, drukātos izdevumus nobīdot nosacītā perifērijā. Tas lielā mērā attiecināms arī uz studijām un pētniecību. Tāpēc rodas jautājums par grāmatu resursa un tā pieejamības nozīmi studiju un pētnieciskajā darbā. Kā spilgts analīzes piemērs var noderēt mūsu reģionam aktuālā Centrālās un Austrumeiropas vēsture un Latvijas vieta tajā – tās izpratnei un skaidrojumam pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā pievēršama īpaša nozīme.

Viskonsinas Universitātes (ASV) emeritētā profesora Pauļa Lazdas nesenais grāmatu dāvinājums par Centrālās un Austrumeiropas vēsturi, no kurām lielu daļu veido līdz šim Latvijā nepieejami izdevumi, mudina uzdot jautājumus par to, cik būtiski, pateicoties profesora Lazdas dāvinājumam, paplašinātā pieeja pētnieciskajai literatūrai sekmēs studiju un pētniecisko darbu. Tas savukārt rosina jautājumu par to, kā mūsdienīgās Centrālās un Austrumeiropas vēstures nostādnes pasaulē korelējas ar šīs tematikas izpēti Latvijā, kādas problēmas šajā kontekstā pastāv un kādi ir aktuālie izdevumi.

Semināra mērķis ir konstatēt situāciju, kādā šodien atrodas Centrālās un Austrumeiropas vēstures izpēte un pasniegšana Latvijā, un raisīt diskusiju par šo tēmu vēsturnieku – pētnieku un pedagogu aprindās, kā arī plašākā sabiedrībā. Tā ietvaros plānots pārrunāt šādus jautājumus:

- Latvijas sabiedrības, zinātnieku, pedagogu izpratne par mūsu valsts vēstures vietu pasaules, Centrālās un Austrumeiropas vēsturē: izpausmes un sekas;
- Zinātnes loma un nozīme Latvijas vēstures apguves procesā skolā un augstskolā – vēlamais un reālā situācija;
- Latvija, Eiropa un pasaule: vēstures grāmata zinātnieka un pedagoga arsenālā - izmantošanas iespējas.

Seminārs tiek organizēts sadarbībā ar Latvijas Universitātes Bibliotēku.

VINETA GRĪNIŅA, Mg. oec.

LU Bibliotēka

ĒRIKS JĒKABSONS, Dr. hist.

LU Vēstures un filozofijas fakultāte

**Viskonsīnas Universitātes Oklērā (ASV) emeritētais profesors,
Latvijas Universitātes Vēstures zinātņu goda doktors Paulis Lazda**

Vēsturnieks, zinātnes un muzeju darba organizators Paulis Lazda dzimis Latvijā 1938. gadā 5. maijā, mācītāja Jāņa Lazdas ģimenē. Mācītājs Janis Lazda savu profesionālo darbību amatā sāka 1933. gada sākumā Biržu draudzē Jēkabpils apriņķī, gadu pēc studiju pabeigšanas Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē. Kad Sarkanā armija 1944. gadā otro reizi tuvojās Latvijai, Lazdu ģimene devās bēgļu gaitās uz Vāciju. Sešus gadus ģimene dzīvoja Fišbahas bēgļu nometnē Rietumvācijā, bet 1950. gadā, kad saprata, ka atgriešanās Latvijā padomju okupācijas dēļ nav iespējama, meklēja patvērumu Grandrepidsā, Mičiganas štatā (ASV).

Paulis Lazda studēja Mičiganas Universitātē, kur 1961. gadā ieguva bakalaura grādu, un Viskonsīnas–Medisonas Universitātē, kur 1965. gadā ieguva maģistra grādu vēsturē un 1987. gadā vēstures zinātņu doktora grādu.

Paulis Lazda savu turpmāko akadēmisko darbību saistīja ar Viskonsīnas Universitāti Oklērā, kur karjeras sākumā, divus gadus, līdz 1967. gadam, bija asistents, tad līdz 1974. gadam Vēstures fakultātes lektors un no 1974. gada līdz 1988. gadam docents. Paulim Lazdam ir plaša pedagoģiskā darba pieredze, strādājot kā viesprofesoram vairākās universitātēs, tostarp Austrummičiganas Universitātē, Viskonsīnas Universitātē Stīvenspointā, Jagaiļa universitātē Krakovā. Laikā no 1988. gada līdz 1991. gadam Paulis Lazda bija ārkārtas profesors Viskonsīnas Universitātē Oklērā, kopš 1991. gada Vēstures fakultātes profesors, bet 1996. gadā maģistra programmu direktors, šobrīd pensionējies. Viņš pētījis totalitārisma vēsturi, Rietumu civilizāciju un Rietumeiropas vēsturi, Austrumeiropas vēsturi, Tpaši – Polijas vēsturi, Latvijas vēsturi, Krievijas kultūras un intelektuālo vēsturi.

Būdams jauns vēsturnieks, P. Lazda, pretēji Trimdas konservatīvās daļas ieteikumiem, apmeklēja Padomju Latviju. 1969. gadā viņš stājās sakaros

ar Rīgā dzīvojošo bijušo sociāldemokrātu partijas vadošo darbinieku Frici Menderu, mēģinot nogādāt Rietumos viņa darba "Krievu imperiālisms un latviešu tauta" manuskripta norakstu, taču, izbraucot no PSRS, padomju muitnieki muitas iestādēs Tallinā to atrada. Rezultātā Paulim Lazdam tika liegta iebraukšana okupētajā Latvijā uz visiem laikiem, kas gan beidzās līdz ar PSRS sabrukumu.

1991. gadā nodibinājis Viskonsinas Universitātes semestra programmu Latvijā. Profesors Paulis Lazda kopā ar dzīvesbiedri profesori Irēni Lazdu ik gadu apmeklēja Latviju, lai izraudzītos labākos kandidātus Dr. Ainas Galējas stipendiju programmai. Pateicoties šai programmai, Viskonsinas Universitātē Oklērā kopš 1992. gada studējuši jau sešdesmit astoņi studenti no Latvijas. Savukārt 1994. gadā Paulis Lazda izveidoja gadskārtējo Austrumeiropas simpoziju Viskonsinas universitātē. 1998. gadā Latvijas Zinātņu akadēmija piešķīra Paulim Lazdam zinātņu goda doktora nosaukumu (*Doctor historicus honoris causa*). Tajā pašā gadā arī Latvijas Universitāte viņam piešķīra LU goda doktora grādu (*Doctor honoris causa Universitatis Latviensis*) par nozīmīgu ieguldījumu vēstures zinātnes attīstībā, Latvijas okupācijas muzeja izveidošanā, ar tā darbību saistītās aktivitātēs un par sadarbību ar Latvijas Universitāti. 2000. gadā profesors Paulis Lazda tika apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni.

Paulis Lazda ir Latvijas Okupācijas muzeja idejas autors, dibinātājs un pirmais Okupācijas Muzeja Fonda padomes priekšsēdētājs (1993–2002). Okupācijas muzeja dibināšanas ideja dzima 1993. gadā, kad profesors Paulis Lazda iesniedza Latvijas Kultūras ministrijai ierosinājumu izveidot muzeju, kas liecinātu par divu okupāciju — vācu un padomju — nodarījumiem Latvijas valstij, tautai un zemei no 1940. līdz 1991. gadam un to sekām. Muzeja galvenā misija bija vēsturisku notikumu skaidrošana, izmantojot dokumentu kopijas un priekšmetu atdarinājumus. Projekts ieguva atļauju pirmajai izstādei izmantot Latvijas Kara muzeja filiāles, bijušā Latviešu sarkano strēlnieku muzeja telpas Rīgā. Lai izveidotu, pārvaldītu un finansiāli nodrošinātu jauno muzeju, 1993. gadā 11 personas (5 no Latvijas, 3 no Austrālijas un 3 no ASV) nodibināja Latvijas 50 gadu okupācijas muzeja fondu (OMF), tagad Latvijas Okupācijas muzeja biedrība (OMB). Okupācijas muzejs Latvijā ir kļuvis par izcilu Latvijas okupācijas vēstures dokumentētāju un skaidrotāju. Muzejs ir būtisks izglītības un pētniecības centrs, kas rūpīgi veidojis plašu kolekciju, kas aptver Latvijas vēstures tumšākos periodus, piedāvājot apmeklētājiem dziļu un izsmelšu izpratni par okupācijas laiku. 2005. gadā Pasaules brīvo latviešu apvienība (PBLA) piešķīra P.Lazdam PBLA balvu par Okupācijas mūzeja izveides ierosināšanu un neatlaidīgo darbu, šo ideju īstenojot dzīvē.

2024. gadā profesors Paulis Lazda uzdāvināja vērtīgu un apjomīgu grāmatu dāvinājumu Latvijas Universitātes Bibliotēkai. Šī ir jau otrā reize, kad

profesors Lazda bibliotēkas krājumu papildina ar vairākiem simtiem vērtīgu grāmatu, no kurām lielu daļu veido līdz šim Latvijā nepieejami izdevumi. Dāvinājums ir nozīmīgs devums LU Bibliotēkai un vēstures nozarei, kas bagātinās studiju procesu un zinātnisko pētniecību. Sevišķi nozīmīgs dāvinājums ir vēstures un politikas zinātnes studiju pasniedzējiem un studentiem, jo būtiski paplašina pētniecības un studiju iespējas, sevišķi Krievijas, Centrālās un Austrumeiropas valstu vēsturē un politikā.

ĒRIKS JĒKABSONS, Dr. hist.

LU Vēstures un filozofijas fakultāte

Latvijas vēstures vieta un nozīme Eiropas vēsturē 20. gadsimtā: grāmatas nozīme

Latvija kopš 13. gadsimta ir atradusies Eiropas militāri politiskajās krustcelēs (ne nomalē, kā dažkārt tiek traktēts) jeb stratēģiski nozīmīgā reģionā, kurš, turklāt faktiski pastāvīgi saistījās ar dažādu kultūras loku saskares un konfrontācijas vietām, vienlaikus būdama organiska Rietumu kultūras telpas daļa.

Īpaši tas saskatāms 20. gadsimtā, kad Eiropā un pasaulē notiekošās straujās, ar politiskajiem, militārajiem, saimnieciskajiem un sociālajiem procesiem saistītās pārmaiņas ļoti izteiksmīgi ietekmēja tieši Latviju (Pirmā un Otrā pasaules kara norises, okupācijas režīmi u.c., kuru rezultātā, cita starpā, latviešu absolūtais skaits mūsdienās joprojām ir mazāks nekā 1914.gadā). Tādējādi Latvija, kuras vēsture nav plaši zināma Eiropā un pasaulē, ir lielisks Eiropas vēstures lokālo izpausmju piemērs, kurš spēj ne tikai iekļauties tajā, bet arī ienest jaunus akcentus, dažos gadījumos – arī būtiski papildināt un pat mainīt pastāvošos priekšstatus. Šo kopsakarību izgaismot ir būtisks Latvijas vēsturnieku uzdevums.

Tomēr Latvijas vēstures zinātnē, dažādu objektīvu un subjektīvu apstākļu dēļ (vispirms jau objektīvas pētniecības iespēju trūkums pusgadsimtu ilgajā padomju okupācijā un to pavadošā atrautība no Eiropas zinātnes un kultūras telpas, kā arī nepietiekošs valsts atbalsts vēstures zinātnei pēc neatkarības atjaunošanas) izveidojusies situācija, kurā mēs joprojām neesam veikuši pilnvērtīgu dažādu pagātnes posmu izpēti un, kas īpaši svarīgi, integrējuši to Eiropas vēstures kopainā. Tā vietā joprojām bieži novērojama tendence vēstures norises un notikumus skatīt mūsdienu Latvijas valsts robežās. Tādējādi jāpievērš pastiprināta vērība Latvijas vēstures zinātnes pilnveidošanai, un viens no instrumentiem šajā darbā ir grāmata – vēsturnieka darba rezultāts, neatkarīgi no formas (monogrāfija, tās nodaļa vai raksts, tipogrāfiski iespiesta vai digitāla). Tieši tāpēc profesora Pauļa Lazdas dāvinājums ar simtiem Rietumu pasaulē tapušiem pētījumiem par Krievijas, Padomju Savienības, Centrālās un Austrumeiropas vēsturi ir

būtisks atbalsts mūsu vēsturniekiem pētniecības, kā arī studentu, skolēnu un, interesentu izglītošanas darbā. Šie pētījumi būtiski bagātinās Latvijas atmiņu institūciju krājumu, palīdzēs izprast Latvijas vietu Eiropas vēstures kopainā un novērst nepilnības Latvijas vēstures zinātnē.

**Vai patiešām impērijas robežzeme?
Teorētiskie ietvari un to ierobežojumi 19./20. gadsimta mijas
Latvijas vēstures pētniecībā**

Eiropas robežzemju [*borderlands*] un daudzvalodīgo reģionu [*language frontier*] vēstures pētniecība pēdējo dekāžu laikā ir izaugusi par būtisku strāvojumu historiogrāfijā, kas pievēršas nacionālisma attīstībai. Jautājumi, kas pamatā interesē robežzemju pētniekus, ir nacionalizācijas process, nacionālās identitātes konstruēšana, nacionālā indiferece, kā arī mijiedarbība starp nacionālistiskajām kustībām, valsts institūcijām un šo teritoriju iedzīvotājiem.

Pēdējo desmit gadu laikā arī darbos par vēlīnās Romanovu impērijas (1861-1917) rietumu provincēm tās ar vien biežāk apzīmē kā robežzemes. Līdz ar jēdziena lietojumu nāk arī teorētiski ietvari, kuri gan tiešā, gan noklusētā vada pētniekus viņu rakstīšanas procesā. Tomēr vismaz attiecībā uz Latviju noklusēta teorētisko ietvaru izmantošana vismaz pagaidām ir problemātiska. Lielākajā daļā pētījumu, kuros Latvijas vēsture ir skatīta no robežzemju perspektīvas, fokuss ir uz vietējām elitēm, visbiežāk vācbaltiešiem un ebrejiem. Tikmēr izpratne par procesiem latviešu, krievu, baltkrievu, zemāko sociālo slāņu vācbaltiešu un ebreju vidū turpina būt ļoti vāja. Šos caurumus zināšanās pētnieki nereti aizpilda nekritiski adaptējot jēdzienus no robežzemēm veltītās historiogrāfijas bez avotos balstītiem pierādījumiem par to, ka attiecīgā parādība patiešām ir relevanta aplūkotajai sociāletniskajai grupai noteiktajā apgabalā un laika ietvarā.

Izteiktā kritika gan nenozīmē, ka Latvijas vēsture nebūtu aplūkojama caur robežzemju historiogrāfijas prizmu. Tā vietā kritikas mērķis ir uzsvērt, ka ir nepieciešami padziļināti pētījumi, kas spētu apstiprināt vai noraidīt noteiktu konceptu piemērotību Latvijas situācijai. Vēl būtiskāk, ka tieši šādā veidā – caur Latvijas vēstures pētniecību ir arī potenciāls attīstīt teorētiskos ietvarus, kas skaidro nacionālisma attīstību Eiropā 19./20. gadsimta mijā.

EDVARDS SELIŠKA, Mg. hist.

Apvienotās Karalistes vēstniecības Rīgā konsulārā nodaļa

Lielā Ziemeļu kara (1700-1721) jautājumi Latvijas vēstures kontekstā

Latvijas vēsturē pierasti raugāties uz šo karu caur Vidzemes/Kurzemes prizmu, piemirstot virkni būtisku starptautisko un lokālo aspektu.

Krievijas vēstures traktējums rūpīgi jāvērtē mūsdienu naratīvu un ģeopolitisko norišu kontekstā. Vai Pēterim I prioritārs bijis virziens pret Persiju un osmaņiem un karš ar Zviedriju bija „tikai” atbilde Kārļa XII agresivitātei (N. Petruhincevs)? Vai Baltijas ieņemšana bija pašmērķis, vai elements plašākā politikā, meklējot izeju uz Ziemeļu jūru? Cars veidojis dinastiskās saites ar Meklenburgu, lai caur šīs firstistes zemēm pa upēm un izraktiem kanāliem apietu Dāņu šaurumus. (M. Polievktovs, S. Fejgina un V. Vozgrins). Cik droši 18. gadsimta 20.-30. gados, bez Eiropas lielvaru akcepta, bija krievu ieguvumi Baltijā, ievērojot to, ka 1721. gada Nīstades līgums bija tikai divpusējs?

Bieži kļūdaini raugāties uz Saksijas un Žečpospoļitas personālūniju kā vienu veselumu. Ambiciozā Augusta II vēlmes nav identificējamās ar Poliju-Lietuvu, kuras šļahta, tpaši lietuvieši, bija pret karu ar zviedriem. Žečpospoļitā 18. gadsimtā pirmās divas desmitgades ir pilsoņu karu virkne starp dažādām magnātu grupām un politiskajām orientācijām. Tieši tolaik izveidojās prokrieviskais politiskais strāvojums, kurš, piedzīvojot metamorfozes, pastāvēs poļu sabiedrībā līdz pat 20. gadsimtam. Savukārt Ukrainai, daļai tās elites, karš bija mēģinājums atbrīvoties no mūžīgās paradigmas – Žečpospoļita vai Krievija. Kara primārais iznākums bija Zviedrijas izstumšana no lielvaru panteona, taču ilgtermiņā nozīmīgāks rezultāts izradījās Krievijas iegūtā ietekme Žečpospoļitā.

Pilnīgi aizmirsta Latvijas vēsturē šī kara kontekstā ir Inflantija/Latgale. Tās elites nozīmīga daļa bija livoniešu izcelsmes un, pretstatā Polijas-Lietuvas šļahtas vairumam, bija gatavi karot, lai atgūtu 1629. gadā zviedriem zaudēto. Inflantieši, pildot diplomātiskās un militārās misijas, pilnībā iekļāvās Žečpospoļitas politiskajā dzīvē. Plāteri, Hilzeni, Borhi sāka veidot veiksmīgas karjeras, ārpolitiski pārstāvēt prokrievisko virzienu, kas bija pragmatisku apsvērumu diktēta nostāja.

Transnacionāli procesi un Latvija: Spānijas pilsoņu kara (1936–1939) piemērs

Pievēršot uzmanību lokālajai un nacionālajai vēsturei, nereti konstatējama tendence skatīt norises tikai konkrētajā teritorijā. Tomēr, 20. gadsimtā pastiprinoties globalizācijai, arvien plašāk novērojami transnacionāli – vairākās valstīs un uz vairākām nācijām attiecināmi – procesi. Referātā, aplūkojot Spānijas pilsoņu kara starptautisko dimensiju, analizēta Latvijas iesaistes izpēte transnacionālos procesos.

Spānijas pilsoņu karš bija viens no nozīmīgākajiem konfliktiem Eiropā starpkaru posmā. Tas izcēlās pēc neveiksmīga valsts apvērsuma mēģinājuma, kas sākās 1936. gada 17. jūlijā. Konflikts norisinājās starp militārās sacelšanās organizētājiem (turpmāk – nemierniekiem) – dažādu labēju un konservatīvu ideju piekritējiem – un Spānijas Republikas valdību, tās atbalstītājiem (turpmāk – republikāņiem). Neskatoties uz gandrīz visu Eiropas valstu, tai skaitā Latvijas, deklarācijām par neiejaukšanos konfliktā, jau tā sākumposmā konstatējams ievērojams Vācijas, Itālijas un Portugāles atbalsts nemierniekiem, kā arī no 1936. gada rudens PSRS atbalsts republikāņiem. Turklāt republikāņu armijas Internacionālajās brigādēs karoja brīvprātīgie no vairāk nekā 50 pasaules valstīm, tai skaitā Latvijas.

Aplūkojot Spānijas pilsoņu kara starptautisko dimensiju un Latvijas iesaisti tajā, konstatējami vairāki transnacionāli procesi, piemēram, konflikta ierobežošanas mēģinājumi un ieroču tirdzniecības jautājums, transnacionālā pretošanās, kurus detalizēti analizēt un izprast, tai skaitā Austrumeiropas kontekstā, iespējams vien, padziļināti pārzinot situāciju Latvijā un izmantojot gan Latvijas un ārvalstu arhīvos glabātos materiālus, gan dažādās valodās publicētās monogrāfijas, kas aplūko ar konfliktu saistītās norises citur Eiropā un pasaulē.

JĀNIS ĶERUSS, Dr. hist.

LU Vēstures un filozofijas fakultāte

Vācijas bruņoto spēku karavīru zaudējumu Vācijas un PSRS kara laikā (1941–1945) atspoguļojums jaunākajā vēstures literatūrā

Mūsdienu informācijas pārbagātajā laikmetā aizvien lielāku problēmu sagādā informācijas atlasīšana un tās precizitātes pārbaudīšana. Īpaši aktuāli tas ir attiecībā uz korektu vēsturisko datu izmantošanu. Minēto problēmu uzskatāmi izgaismo plaši pieejami apkopjoša rakstura zinātniski pētījumi, kas veltīti Otrā pasaules kara tematikai, ja pievēršamies, piemēram, tādām šauram aspektam kā Vācijas bruņoto spēku dzīvā spēka zaudējumu Vācijas un PSRS kara laikā (1941–1945) atspoguļojums mūsdienu vēstures literatūrā. Izvirzās jautājums, cik precīza un kādos avotos balstīta ir skaitliskā informācija par nosaukto tēmu tādos pazīstamos un plaši lietotos darbos kā angļu vēsturnieka Ričarda Overija apjomīgā monogrāfija "Blood and Ruins. The Great Imperial War 1931-1945" (1921), rakstu krājuma "The Cambridge history of Second World War" trešais sējums "Total war: Economy, Society and Culture" (2015), Krievijā izdotā dokumenta krājuma "Mirovije voini XX veka" (2005) 4. sējuma pēcvārds, vācu vēsturnieka Hansa Ulriha Vēlera monogrāfijas "Deutsche Gessellschaftsgeschichte" 5. sējums (2003).

Austrumu frontē ciestie vācu bruņoto spēku zaudējumi korekti atspoguļoti vienīgi R. Overija darbā, norādot, ka tie veidojuši 75% visu Trešā reiha kopējo militāro zaudējumu. H. U. Vēlera darbā Austrumu frontē ciestie zaudējumi raksturoti "kā puse no visiem zaudējumiem", lai gan kopējais zaudēto karavīru skaits ir tas pats, kas minēts Overija darbā un "Cambridge history...", proti, 5,3 miljoni. Tātad te esošā informācija nav precīza, jo Austrumu frontē ciestie zaudējumi bija krietni lielāki kā citās Vācijas frontēs. Neprecīzi, šajā gadījumā krietni paaugstināti skaitļi ir darbā "Mirovije voini...", kur autori min 7,2 miljonus, pievienojot īsu frāzi, kam būtu jāattaisno šāda pārspīlēti liela skaitļa lietošana, proti, "ieskaitot gūstekņus". Te jāņem vērā, ka liela vācu gūstekņu daļa PSRS tomēr negāja bojā un pēc kara tika atbrīvota. Līdz ar to šis skaitlis ir krietni pārspīlēts, iespējams, lai uzsvērtu Austrumu frontē nodarīto zaudējumu apjomu.

Jāsecina, ka arī nopietnos un atzītos vēstures pētījumos konkrētā skaitliskā informācija var būt apzināti vai neapzināti maldinoša, tāpēc mūsdienu pētniekiem, strādājot ar šādu informāciju, īpaši gadījumos, kad nepieciešama datu precizitāte, tā jāpārbauda speciāli šiem jautājumiem veltītajos informācijas avotos.

JĀNIS TAURĒNS, Dr. hist.

LU Vēstures un filozofijas fakultāte

Trešā atmoda starp Gorbačovu un Jeļcinu: ieskats memuāru un zinātniskajā literatūrā*

Mihails Gorbačovs un Boriss Jeļcins simbolizēja divus spēkus, kas bija Latvijas sarunu partneri atmodas laikā - PSRS centrālo varu un Krievijas opozīciju. Krievijas opozīcija gan nebija tikai Jeļcins un Maskava bija ne tikai Gorbačovs, bet arī militāristu un specdienestu reakcijas spēki. Abu līderu politiskā konkurence bija izdevīga atmodas kustībai. Latvijas memuāru (D. Īvāna un S. Kalnietes atmiņas) un vēstures literatūrā Gorbačovs neapšaubāmi minēts ievērojami biežāk un viņa loma, pēc D. Īvāna domām, vērtējama kritiski kā novirze no sākotnējā pareizā kursa. A. Gorbunovs tomēr atzīst, ka bez pārbūves nebūtu atmodas Daudzkārt uzsvērts, ka Gorbačovs ilgstoši nesaprata, kādēļ baltieši vēlas aiziet un neticēja, ka neatkarību atbalsta šo valstu tautas. Savukārt reakcijas spēki pārspīlēja baltiešu lomu PSRS destabilizācijā.

Jeļcins vērtēts kā konsekvents Baltijas valstu neatkarības atbalstītājs. Tomēr šī sadarbība bija drīzāk aprēķins kopīgās interesēs nekā patiesa draudzība. ASV vēstnieks PSRS Dž. Metloks pat pārmet, ka baltiešus vairāk interesēja viņu neatkarība nevis PSRS demokratizācijas programma.

Baltiešu centieni pēc neatkarības aplūkoti Rietumu literatūrā. Dž. Buša un B. Skaukrofta grāmata "The World Transformed" bieži piemin Baltijas problēmu, radot iespaidu, ka tā gan bija jārisina, vispirms cenšoties novērst asinsizliešanu, bet tā tomēr radīja diskomfortu Vašingtonā. Salīdzinājumam, M. Tečeres memuāros Baltija pieminēta tikai trīs reizes. Savukārt jaunākā zinātniskā literatūra kā V. Taubmana "Gorbachev" un V. Zuboka "Collapse" milzīgu nozīmi Baltijai nepiešķir, kaut arī Zuboks saskata Baltiju kā destruktīvu spēku. Atsevišķi jāatzīmē, ka neviens nepaiet garām 1991. gada janvāra asinsizliešanai un barikādēm, to vērtējumam un skaidrojumiem.

*Referāts izstrādāts ar VPP Latvijas 20.–21. gadsimta vēsture: sociālā morfoģenēze, mantojums un izaicinājumi atbalstu

GUIDO STRAUBE, Dr. hist.

LU Vēstures un filozofijas fakultāte

Starp akadēmisko zinātni un politiku

Neapšaubāmi grāmatai zinātnes pasaulē un jo sevišķi vēstures zinātnē liela nozīme ir tagad un būs vēl ilgi. Vismaz šobrīd nav tādu indikāciju, kas liktu šo apgalvojumu korigēt. Pirmkārt, tāpēc, ka grāmatās ir uzglabāts liels, kopš ap 1450. gadu Gūtenberga izgudrotās modernās iespiešanas tehnikas uzkrātās informācijas apjoms, un nav nedz fiziski iespējams, nedz nepieciešams lielu daļu šo grāmatu digitalizēt. Otrkārt, grāmata joprojām ir vēsturnieka darba neatņemama sastāvdaļa, bez kuras netop neviens nopietns pētījums. Treškārt, tieši grāmatā pētnieks koncentrē savu pētījumu rezultātus, lai tie kļūtu pieejami sabiedrībai.

Semināra tēmas kontekstā, ar mērķi sniegt priekšstatu par vienu salīdzinoši nesen Krievijā izdotu grāmatu, kurā skatīta Krievijas ārpolitikas un jaunu teritoriju iegūšanas vēsture, uzmanība pievērsta Maskavā 2014. gadā izdotajai N. N. Petruhinčeva monogrāfijai "Annas Ioannovnas iekšpolitika (1730–1740)". Šis darbs ir interesants tāpēc, ka tajā tiek skatīta Krievijas iekšpolitika vairākās nesen pakļautās teritorijās – Ukrainā, Baškīrijā, Kazahijā, Kaukāzā un Baltijā. Aplūkotās politikas svarīgākie akcenti bija: vecās administratīvās pārvaldes saglabāšana, veco likumu akceptēšana, iepriekšējās reliģijas/baznīcas saglabāšana, valodas akceptēšana, nodokļu politika, kas 2–3 paaudžu laikā netiek mainīta, karaklausības atlikšana uz ilgāku laiku, tai nepakļaujot iekarotās pamattautas.

Redzams, ka minētajā laikā Krievijas impērija sākotnēji okupētajās teritorijās pielietoja lēnu un uzmanīgu integrācijas politiku, saglabājot augstu autonomijas pakāpi. Tikai pēc vairākām paaudzēm Krievija ķērās pie "skrūvju pievilkšanas" – ieviesa augstākus nodokļus, iesauca karadienestā, nomainīja likumus, mazināja tradicionālās baznīcas lomu un paaugstināja pareizticīgās baznīcas statusu, sāka ierobežot nacionālās valodas lietojumu. Te svarīgi atzīmēt, ka Petruhinčevs meklē nosacīti korektāku (politiski?) šīs situācijas definēšanu, pievienotās teritorijas dēvējot "jauniekarotās Krievijas provinces" vai "no jauna iekarotās zemes", tādējādi mēģinot iekļauties valsts vēstures šā brīža aktuālajā konceptā.

ROBERTS ĶĪPURS, Mg. hist.

LU Humanitāro zinātņu fakultāte, Rīgas Valsts 1. ģimnāzija

Mācību grāmatas un vēstures avotu loma Latvijas vēstures izglītībā

Kopš Latvijas neatkarības atgūšanas vēstures priekšmets skolā ir vairākkārt mainīts un reformēts. Pēc 1991. gada sākotnēji tika izmantoti no jauna izdotie Latvijas Republikas (1920–1940) laika darbi, tostarp mācību grāmatas. Pavērsiens vēstures metodikā un programmās notika 1998. gadā, kad skolas ieviesa jauno izglītības standartu. Nepieciešamās mācību grāmatas sāka izdot privātās izdevniecības – Zvaigzne ABC, RaKa u.c. Īpaši straujš izrāviens notika 2000. gadu mijā, kad pamatskolas programmās ienāca autoru kolektīva veidoto mācību grāmatu komplekts 6.–9. klasei, kas bija moderns tam laikam un tiek izmantots joprojām. Šīs grāmatas arī vizuālo un rakstīto avotu fragmentus, kas raisīja interesi un veicināja pilnvērtīgu, daudzpusīgu satura apguvi. Vidusskolas posmā tika izdota LU VFF mācībspēku veidotu mācību grāmatu sērija ar pievienotām hrestomātijām. Nedaudz vēlāk parādījās arī individuālo mācību grāmatu autoru sniegumi.

Pēc iestāšanās Eiropas Savienība sakās diskusijas par Latvijas vēstures lomu skolās, kā rezultātā Izglītības un zinātnes ministrija 2011./2012. mācību gadā iniciēja divu atsevišķu mācību priekšmetu apguvi pamatskolā – Latvijas vēsture un Pasaules vēsture, vidusskolas posmā saglabājot vienotu vēstures priekšmetu, kurā vispārīgā līmenī tika apgūta Latvijas un pasaules vēsture. Kopš 2021. mācību gada skolās tiek īstenota kompetencēs balstītā mācību pieeja jeb “Skola2030”, taču atbilstoša mācību grāmata vai vēstures avotu bāze vēl joprojām nav radīta. Lai nodrošinātu Izglītības likumā nostiprinātos sasniedzamos rezultātus skolotāji ir spiesti patstāvīgi atlasīt jaunākos pētījumus un adaptēt to saturu vai pielāgot izmantošanai jaunajos apstākļos nu jau pirms 20 gadiem tapušās mācību grāmatas un avotus.

Šī brīža izglītības visos posmos akūti trūkst jaunu mācību grāmatu un hrestomātiju, jo ne visi pedagogi spēj pilnībā izprast un mērķtiecīgi atlasīt jaunāko pētījumu fragmentus. Mācību grāmata ir līdzeklis, kas ir nepieciešams ikvienam skolniekam, lai tas spētu sakārtoti, pēctecīgi uztvert vēstures notikumus un spriest par dažādiem vēstures procesiem.

VALDA KĻAVA, Dr. hist.

LU Vēstures un filozofijas fakultāte

Amputācija un rekonstrukcija: reģionālās paradigmas problēma 16. gadsimta vēstures skaidrojumā studentiem

Profesora Pauļa Lazdas Centrālās un Austrumeiropas vēsturei veltīto grāmatu dāvinājums pasvīturo to nozīmību, kāda studijās un pētniecībā ir vēstures tvēruma diapazonam un analizējamo problēmu izvirzīšanai caur reģionālās vēstures prizmu. Pēdējās desmitgadēs esam apzinājušies no 20. gadsimta mantoto, smago "amputētās" vēstures (īgauņu vēsturnieka Indreka Kiverika dotais apzīmējums) problēmu latviešu historiogrāfijā tās pieejās Latvijas vēsturei un sākuši to risināt. Tomēr joprojām bieži novērojama tendence Latvijas vēsturi skatīt un censties izprast tikai mūsdienu Latvijas politiskajās robežās.

Darbā ar vēstures studentiem LU Vēstures un filozofijas fakultātē nākas secināt, ka ilgstoši nepietiekamais reģionālās un Eiropas dimensijas izvērsums lokālās vēstures norišu skaidrojumā ir ne tikai sekmējis no Baltijas jūras reģiona, Centrālās un Austrumeiropas un kopumā Eiropas vēstures konteksta it kā izgrieztas un līdz ar to izkropļotas Latvijas vēstures ainas veidošanos, bet arī mazinājis vēlmi un pat spēju uztvert, analizēt un izprast vēstures norises to savstarpējā cēloniskajā saistībā. Tā vietā studenti nepieciešamību skatīt kādu vēstures aspektu reģionālā dimensijā bieži kļūdaini izprot kā uzdevumu pārzināt norišu un notikumu summu attiecīgajā vēstures telpā, labprātāk meklējot atbildi uz jautājumu "kas notika", nevis kā nepieciešamību noskaidrot to savstarpējās kopsakarības, lai izprastu "kāpēc notika".

Minēto uzskatāmi ilustrē studiju darbu rezultāti par spilgtākajām 16. gadsimta vēstures tēmām, kuru izpratnes pamatā jābūt konkrēto lokālo izpausmju ciešajai saistībai ar reģionālām un Eiropas mēroga attīstības tendencēm. Tā piemēram, reformācijas vēsturē studenti pārsvarā izceļ izteiksmīgas epizodes vai personības kā laikmetu raksturojošas zīmes, bet reizē sliecas ignorēt ideju pārneses ceļus, politiskos impulsus, kultūras fonu Eiropā un reģionā u.c. būtiskus apstākļus. Ir pamats domāt, ka šādu uztveres deformāciju, blakus citiem ietekmes faktoriem, ir veicinājusi arī minētā "amputētās" vēstures pieeja, kuras ietekmi jācenšas iespējami mazināt.

82. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2024

Seminārs: Vai grāmatai joprojām ir nozīme? Izdevumi par Centrālās un Austrumeiropas vēsturi zinātnē un mācību procesā

Piektdiena, 2024. gada 22. martā, plkst. 14.00
Aspazijas bulvārī 5, 510. auditorijā, Rīgā

Programma

14.00–14.15	Atklāšanas uzrunas	
Vadītājs: Ēriks Jēkabsons		
14.15–14.30	Ēriks Jēkabsons	Latvijas vēstures vieta un nozīme Eiropas vēsturē 20. gadsimtā: grāmata kā viens no "palīgiem"
14.30–14.45	Kārlis Sils	Vai patiešām impērijas robežzeme un perifērija? Teorētiskie ietvari un to ierobežojumi 19./20. gs. mijas Latvijas vēstures pētniecībā
14.45–15.00	Edvards Seliška	Lielā Ziemeļu kara (1700–1721) jautājumi Latvijas vēstures kontekstā
15.00–15.15	Ginta Ieva Bikše	Transnacionāli procesi un Latvija: Spānijas pilsoņu kara (1936–1939) piemērs
15.15–15.30	Jānis Ķeruss	Vācijas un PSRS karaspēka dzīvā spēka zaudējumu Vācijas un PSRS kara laikā (1941–1945) atspoguļojums jaunākajā vēstures literatūrā
15.30–15.45	Jānis Taurēns	Trešā atmoda starp Gorbačovu un Jeļcinu: ieskats memuāru un zinātniskajā literatūrā
15.45–16.30	Diskusija	
16.30–17.15	Kafijas pauze un izstādes apmeklējums*	
Vadītājs: Valda Kļava		
17.15–17.30	Gvido Straube	Starp akadēmisko zinātni un politiku
17.30–17.45	Roberts Ķipurs	Mācību grāmatas un vēstures avotu loma Latvijas vēstures izglītībā
17.45–18.00	Valdis Klišāns	Eiropas telpiskā dimensija vēstures mācību saturā skolā kopš Latvijas neatkarības atgūšanas
18.00–18.15	Valda Kļava	Amputācija un rekonstrukcija: reģionālās paradigmas problēma 16. gs. vēstures skaidrojumā studentiem
18.15–19.00	Diskusija	

* Semināra ietvaros būs iespējams aplūkot Latvijas Universitātes Bibliotēkas veidotu izstādi – Viškonsinas Universitātes emeritētā profesora, Austrumeiropas pētnieka Pauļa Lazdas grāmatu dāvinājuma izcilākos eksemplārus.

**Viskonsīnas Universitātes Oklēra (ASV) emeritētā profesora,
Latvijas Universitātes goda doktora Pauļa Lazdas
2024. gada grāmatu dāvinājums:**

1. A panorama of Polish history. Production ed. Hanna Cierlińska. Warsaw: Interpress Publishers, 1982. 179, [1] p.
2. After Brezhnev: sources of Soviet conduct in the 1980s. Ed. by Robert F. Byrnes. Bloomington: Indiana University press, 1983. xviii, 457 p.
3. Alexander, John T. Catherine the Great: life and legend. New York: Oxford University Press, 1989. xii, 418 p.
4. Anderson, Thornton. Masters of Russian Marxism. New York: Appleton-Century-Crofts, 1963. ix, 296 p.
5. An introduction to Polish literature. Ed. by Jerzy Strzetelski; Szkoła Letnia Kultury i Języka Polskiego Uniwersytet Jagielloński. Part I. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1977. 112 p. Skrypty Uczelniane; Nr. 272.
6. An introduction to Polish literature. Ed. by Jerzy Strzetelski; Szkoła Letnia Kultury i Języka Polskiego Uniwersytet Jagielloński. Part II. An anthology. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1977. 459 p. Skrypty Uczelniane; Nr. 273.
7. Bartoszewski, Władysław. The blood shed United us: pages from the history of help to the Jews in occupied Poland. Ed. Wanda Michalak. Warsaw: Interpress Publishers, 1970. 243, [1] p.
8. Belomor: an account of the construction of the new canal between the White sea and the Baltic sea. New York: Harrison Smith and Robert Haas, MCMXXXV [1935]. xv, 344 p.
9. Bialer, Seweryn. Stalin's successors: leadership, stability, and change in the Soviet Union. Cambridge: Cambridge University Press, 1980. 312 p.
10. Bismarck, Otto. Bismarck's table-talk. Ed. with an introduction and notes by Charles Lowe. London: H. Grevel and Co., 1895. viii, 387 p.
11. Black book of Polish censorship. [Transl. by] Aleksandar Niczow. South Bend (Indiana): and books, 1982. xxiii, 169 p.
12. Black, Cyril Edwin, Helmreich, Ernst Christian. Twentieth century Europe: a history. 2nd ed., revised. New York: Alfred A. Knopf, 1959. xx, 865, xxii, [1] p.

13. Blanch, Lesley. *The Sabres of Paradise*. New York: The Viking Press, 1960. xii, 495 p.
14. Borsányi, György, Kende, János. *The history of the working-class movement in Hungary*. [Budapest]: Corvina, 1988. 225 p.
15. Boterbloem, Kees. *Life and death under Stalin: Kalinin province, 1945–1953*. Montreal McGill–Queen’s University Press, 1999. xxv, 435 p.
16. Brent, Jonathan. *Inside the Stalin archives: discovering the new Russia*. New York: Atlas & Co., 2008. 335 p.
17. Bromke, Adam. *Poland: the protracted crisis*. Oakville: Mosaic Press, 1983. 260 p.
18. Brown, Edward James. *Russian literature since the revolution*. Revised and enlarged ed. Cambridge; London: Harvard University Press, 1982. ix, 413 p.
19. Brzezinski, Zbigniew. *Second chance: three presidents and the crisis of American superpower*. New York: Basic Books, 2007. vi, 234 p.
20. Budurowycz, Bohdan Basil. *Polish–Soviet relations, 1932–1939*. New York: Columbia University Press, 1963. xi, 229 p. East Central European studies of Columbia University.
21. *Can democracy take root in post–Soviet Russia? : explorations in state–society relations*. Harry Eckstein, Frederic J. Fleron Jr., Erik P. Hoffmann et al. Lanham: Rowman & Littlefield, 1998. xi, 420 p.
22. Carr, Raymond. *Spain: 1808–1939*. Oxford: Clarendon Press, 1966. xxix, 766 p. Oxford history of modern Europe.
23. Cartledge, Bryan. *The will to survive: a history of Hungary*. London: Timewell Press, 2006. xvii, 606 p.
24. Chamberlin, William Henry. *The Russian enigma: an interpretation*. New York: Charles Scribner’s Sons, 1943. viii, 321 p.
25. Churchill, Winston. *A history of the English-speaking peoples*. Vol. 3. *The age of revolution*. New York: Dodd, Mead & Co., 1957. xiv, 402 p.
26. Churchill, Winston. *A history of the English-speaking peoples*. Vol. 1. *The birth of Britain*. New York: Dodd, Mead & Co., 1958. xxii, 521 p.
27. Churchill, Winston. *A history of the English-speaking peoples*. Vol. 4. *The great democracies*. New York: Dodd, Mead & Co., 1958. xi, 403 p.
28. Churchill, Winston. *A history of the English-speaking peoples*. Vol. 2. *The new world*. New York: Dodd, Mead & Co., 1959. xi, 433 p.

29. *Closest companion: the unknown story of the intimate friendship between Franklin Roosevelt and Margaret Suckley*. Ed. and annotated by Geoffrey C. Ward. New York: Simon & Schuster, 1995. xx, 444 p.
30. Cohen, Stephen F., Vanden Heuvel, Katrina. *Voices of glasnost: interviews with Gorbachev's reformers*. New York: W.W. Norton & Co., 1989. 339 p.
31. Conquest, Robert. *The nation killers: the Soviet deportation of nationalities*. London: Macmillan, 1970. 222 p.
32. Dallin, David J. *The new Soviet empire*. London: The world affairs book club, 1951. 218 p.
33. *Developments in Russian and post-Soviet politics*. Ed. by Stephen White, Alex Pravda, Zvi Gitelman. Durham: Duke University Press, 1994. xvii, 359 p.
34. *Dilemmas of change in Soviet politics*. Ed. by Zbigniew Brzezinski. 2nd printing. New York; London: Columbia University Press, 1971. viii, 163, [1] p.
35. Doder, Dusko, Branson, Loise. *Gorbachev: heretic in the Kremlin*. New York: Viking, 1990. x, 450 p.
36. Donnelly, Alton S. *The Russian conquest of Bashkiria, 1552-1740: a case study in imperialism*. New Haven: Yale University Press, 1968. x, 214 p.
37. Dubnow, S. M. *History of the Jews in Russia and Poland: from the earliest times until the present day*. Transl. from the Russian by I. Friedlaender. Vol. 1. *From the beginning until the death of Alexander I (1825)*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1916. 413 p.
38. Dubnow, S. M. *History of the Jews in Russia and Poland: from the earliest times until the present day*. Transl. from the Russian by I. Friedlaender. Vol. 2. *From the death of Alexander I, until the death of Alexander III (1825-1894)*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1918. 429 p.
39. Dubnow, S. M. *History of the Jews in Russia and Poland: from the earliest times until the present day*. Transl. from the Russian by I. Friedlaender. Vol. 3. *From the accession of Nicholas II, until the present day with bibliography and index*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1920. 411 p.
40. Ehrenburg, Ilya. *Post-war years, 1945-1954*. Transl. by Tatiana Shebunina, in collaboration with Yvonne Kapp. Cleveland: The World Publishing Company, 1967. 349 p.
41. Ensor, R. C. K. *England, 1870-1914*. Oxford: Clarendon Press, 1963. xxiii, 634 p. England; 14.
42. *Europe in 1848: revolution and reform*. Ed. by Dieter Dowe, Heinz-Gerhard Haupt, Dieter Langewiesche et al.; transl. by David Higgins. New York: Berghahn Books, 2001. xiv, 994 p.

43. Facts about Hungary: the fight for freedom. Ed. by Imre Kovács. New York: Hungarian Committee, 1966. 382 p.
44. Fejtő, François. Behind the rape of Hungary. Foreword by Jean-Paul Sartre. New York: David McKay Co., 1957. xv, 335 p.
45. Feshbach, Murray, Friendly, Alfred Jr. Ecocide in the USSR: health and nature under siege. Foreword by Lester R. Brown. New York: Basic Books, 1992. xviii, 376 p.
46. For your freedom and ours: Polish progressive spirit from the 14th century to the present. Ed. by Krystyna M. Olszer. 2nd, enlarged ed. New York: Frederick Ungar Publishing Co., 1981. xiii, 367 p.
47. Four decades of Polish essays. Ed. by Jan Kott. Evanston (Illinois): Northwestern University Press, 1990. xi, 403 p.
48. Four Soviet masterpieces. Transl. and with an introduction by Andrew R. Macandrew. Toronto: Bantam books, 1965. 248 p. A Bantam classic; NC260.
49. Frank, Joseph. Through the Russian prism: essays on literature and culture. Princeton: Princeton University Press, 1990. xii, 237 p.
50. Franzius, Enno. History of the Byzantine Empire: mother of nations. New York: Funk & Wagnalls, 1967. xviii, 492 p.
51. Furcolo, Foster. Rendezvous at Katyn: a novel based on one of the most shocking events in modern history. Boston: Marlborough House, 1973. 178 p.
52. Garton Ash, Timothy. The magic lantern: the revolution of '89 witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin and Prague. New York: Vintage Books, 1993. 167 p.
53. Getty, J. Arch, Naumov, Oleg V. The road to terror: Stalin and the self-destruction of the Bolsheviks, 1932-1939. Transl. by Benjamin Sher. New Haven; London: Yale University Press, [1999]. xxvii, 635p. Annals of communism.
54. Glant, Tibor. Remember Hungary, 1956: essays on the Hungarian Revolution and War of Independence in American memory. With an introduction by István Deák. Boulder (Colorado): Social Science Monographs; New York: distributed by Columbia University Press, 2007. xxv, 246, [1] p. CHSP Hungarian studies series; No. 13. East European monographs; No. 718.
55. Gordon, Linda. Cossack rebellions: social turmoil in the sixteenth-century Ukraine. Albany: State University of New York Press, 1983. xiv, 289 p.
56. Gross, Jan T. Fear: anti-semitism in Poland after Auschwitz: an essay in historical interpretation. New York: Random House, 2006. xv, 303 p.

57. Grupińska, Anka, Jagielski, Jan, Szapiro, Pawel. Warsaw Ghetto = Het Getto van Warschau. Transl. James Richards. Marki: Wydawnictwo Parma Press, 2006. 96 p.
58. Gunther, John. Inside Russia today. New York: Harper & Brothers, 1958. xxiv, 550 p.
59. Halliday, Ernest Milton. The ignorant armies: the Anglo-American Archangel Expedition: 1918-1919. London: Weidenfeld and Nicolson, 1961. xiii, 232 p.
60. Haraszti, Miklós. A worker in a worker's state. New York: Universe books, 1978. 175 p.
61. Hare, Richard. Pioneers of Russian social thought. 2nd ed., revised. New York: Vintage Books, 1964. 362 p. Vintage Russian library, V-742.
62. Haynes, John Earl, Klehr, Harvey, Vassiliev, Alexander. Spies : the rise and fall of the KGB in America. New Haven; London: Yale University Press, 2009. [liv], 650 p.
63. Hazard, John N. The Soviet system of government. Revised edition. Chicago; London: The University of Chicago Press, 1960. xiii, 264 p.
64. Heller, Andor. No more comrades. Chicago: Henry Regnery Company, 1957. 175 p.
65. Herling-Grudziński Gustaw. A world apart. New York: Roy publishers, [2008]. x, 262 p.
66. Hingley, Ronald. The Tsars, 1533-1917. New York: The Macmillan Co., 1968. 320 p.
67. History of Poland. Aleksander Gieysztor et al.; transl. from the Polish manuscript Krystyna Cękańska et al. 2nd ed. Warszawa: PWN, Polish Scientific Publishers, 1979. 668 p.
68. Hook, Sidney. Marxism and beyond. Totowa: Rowman and Littlefield, 1983. xii, 225 p.
69. Hungary: geography, history, political and social system, economy, living standard, culture, sports. Ed. Zoltán Halász. 2nd, revised ed. Budapest: Corvina Press, 1963. 394, [1] p.
70. Imperial Russia: a source book, 1700-1917. Ed. by Basil Dmytryshyn. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1967. x, 435 p.
71. Infield, Glenn B. The Poltava affair: a Russian warning: an American tragedy. New York: Macmillan Publishing Co., 1973. xiv, 265 p.

72. Inkeles, Alex. *Public opinion in soviet Russia: a study in mass persuasion*. 6th printing. Cambridge: Harvard University Press, 1975. xviii, 393 p.
73. Jannen, William Jr. *The lions of July: prelude to war, 1914*. Novato: Presidio, 1996. xxiii, 456 p.
74. Jesenská, Milena. *The journalism of Milena Jesenská : a critical voice in interwar Central Europe*. Ed. and transl. from the Czech, and with an introduction by Kathleen Hayes. New York: Berghahn Books, 2003. vi, 232 p.
75. Jones, Maurice Bethell. *Peter called the great*. New York: Frederick A. Stokes Co., MCMXXXVI [1936]. xii, 379 p.
76. Katkov, George. *Russia 1917: the February revolution*. New York: Harper & Row, 1967. xxviii, 489 p.
77. Kecskemeti, Paul. *The unexpected revolution: social forces in the Hungarian uprising*. Stanford (California): Stanford University Press, 1961. vi, 178 p.
78. Khrushchev, Nikita. *Khrushchev remembers*. With an introduction, commentary and notes by Edward Crankshaw; transl. and ed. by Strobe Talbott. Boston; Toronto: Little, Brown and Company, 1970. xxviii, 639 p.
79. Kirchner, Walther. *A history of Russia*. 5th ed. New York: Barnes & Noble, 1966. xi, 403 p. College outline series; No. 66.
80. Kontler, László. *A history of Hungary: millennium in Central Europe*. Basingstoke (UK); New York: Palgrave Macmillan, 2002. 527 p.
81. LaFeber, Walter. *America, Russia, and the Cold war, 1945-1975*. 3rd ed. New York: John Wiley & Sons, 1976. xv, 328 p. *America in crisis*.
82. Langer, William L. *The diplomacy of imperialism, 1890-1902*. 2nd ed. New York: Alfred A. Knopf, 1965. xxii, 797, xxii p.
83. Lawrence, Quil. *Invisible nation: how the Kurds' quest for statehood is shaping Iraq and the Middle East*. New York: Walker & Co., 2008. xvi, 367 p.
84. Leder, Mary M. *My life in Stalinist Russia: an American woman looks back*. Bloomington: Indiana University Press, 2001. xiv, 344 p.
85. Lendvai, Paul. *One day that shook the communist world: the 1956 Hungarian uprising and its legacy*. Transl. by Ann Major. Princeton: Princeton University Press, 2008. 297 p.
86. Lengyel, Emil. *1,000 years of Hungary*. New York: John Day Co., 1958. 312 p.
87. Levine, Isaac Don. *Intervention*. New York: David McKay Co., Inc., 1969. vii, 152 p.

88. Lewin, Moshe. *The making of the Soviet system: essays in the social history of interwar Russia*. New York: The New Press, 1994. xi, 354 p.
89. Lincoln, Bruce W. *The great reforms: autocracy, bureaucracy, and the politics of change in Imperial Russia*. DeKalb (Illinois): Northern Illinois University Press, 1990. xxi, 281 p.
90. Loftus, John, Aarons, Mark. *The secret war against the Jews: how Western espionage betrayed the Jewish people*. New York: St. Martin's Griffin, 1994. xii, 658 p.
91. Longworth, Philip. *The art of victory: the life and achievements of Field-Marshal Suvorov, 1729-1800*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1965. 350 p.
92. Lowe, Norman. *Mastering twentieth century Russian history*. New York: Palgrave, 2002. xxxii, 496 p. Palgrave master series.
93. Lucas, James. *War on the Eastern Front, 1941-1945: the German soldier in Russia*. New York: Bonanza Books, 1982. x, 214 p.
94. Lukashevich, Stephen. *Ivan Aksakov, 1823-1886: a study in Russian thought and politics*. Cambridge: Harvard University press, 1965. 191 p. Harvard historical monographs; 57.
95. Lyons, Michael J. *World War II: a short history*. 4th ed. Upper Saddle River (New Jersey) : Pearson Prentice Hall, 2004. xii, 372 p.
96. Macartney, C. A. *The Habsburg empire: 1790-1918*. New York: The Macmillan, 1969. xiv, 886 p.
97. MacKenzie, David, Curran, Michael W. *A history of Russia, the Soviet Union, and beyond*. 6th ed. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning, 2002. xvi, 776 p.
98. Mackintosh, J. M. *Strategy and tactics of Soviet foreign policy*. New York; London: Oxford University Press, 1963. 353 p.
99. Marie, Grand Duchess of Russia. *Education of a princess: a memoir*. Transl. from the French & Russian under the editorial supervision of Russell Lord. New York: The Viking Press, MCMXXXI [1931]. xii, 388 p.
100. Marriott, J. A. R. *The Eastern question: an historical study in European diplomacy*. 4th ed. Oxford: Clarendon Press, 1940. xii, 602 p.
101. Marton, Endre. *The forbidden sky*. Boston: Little, Brown and Co., 1971. xii, 306 p.
102. Matusak, Piotr. *Polish resistance movement, 1939-1945*. Warszawa: Agencja Presspol, 1985. 30, [1] p.

103. Maynard, John, Sir. *Russia in flux, before October*. New York: Collier Books, 1962. 351 p.
104. Medvedev, Roy Aleksandrovich. *Post-Soviet Russia: a journey through the Yeltsin era*. Transl. and ed. by George Shriver. New York: Columbia University Press, 2000. viii, 394 p.
105. Medvedev, Zhores A. *Ten years after Ivan Denisovich*. Transl. from the Russian by Hilary Sternberg. New York: Alfred A. Knopf, 1974. xii, 202 p.
106. Michnik, Adam. *Letters from prison and other essays*. Foreword by Czesław Miłosz. Berkeley: University of California Press, 1985. xlii, 354 p.
107. Moore, Barrington, Jr. *Soviet Politics - the Dilemma of Power: the role of ideas in social change*. New York: Harper & Row, [1970]. xiv, 504 p. Harper torchbooks. Research in the social, cultural and behavioral sciences; TB 1222.
108. Moorehead, Alan. *The Russian Revolution*. New York: Harper, [1958]. xiv, 301 p.
109. Nahaylo, Bohdan, Swoboda, Victor. *Soviet disunion: a history of the nationalities problem in the USSR*. New York: The Free Press, 1990. xvi, 432, [8] p.
110. Natanson-Leski, Jan. *Rozwój terytorialny Polski: od czasów najdawniejszych do okresu przebudowy państwa w latach 1569-1572*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1964. 167, [1] p.
111. Navazelskis, Ina L. *Leonid Brezhnev*. New York: Chelsea House Publishers, 1987. 112 p. World leaders: past & present.
112. Nicolaevsky, Boris I. *Power and the Soviet Elite: "The letter of an Old Bolshevik" and other essays*. Ed. by Janet D. Zagoria. New York; Washington: Frederick A. Praeger, [1965]. xxi, 275 p. Praeger publications in Russian history and world communism; 159.
113. *On the development of socialism in Hungary: Ideological Conference, 19-21 February 1987, Szeged, Hungary*. [Hungary]: Corvina, 1987. 189 p.
114. *On trial: the Soviet State versus "Abram Tertz" and "Nikolai Arzhak"*. Transl., ed. and with an introduction by Max Hayward. New York: Harper & Row, 1966. vi, 183 p.
115. *Outline history of the USSR*. Transl. from the Russian by George H. Hanna. Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1960. 446, [1] p.
116. Page, Stanley W. *Russia in revolution: selected readings in Russian domestic history since 1855*. Princeton (New Jersey): D. van Nostrand Company, 1965. xvi, 299 p.

117. Palmer, Alan. *The Crimean War*. New York: Dorset Press, 1987. ix, 289 p.
118. *Peter the Great transforms Russia*. Ed. and with an introduction by James Cracraft. 3rd ed. Lexington (Massachusetts); Toronto: D.C. Heath and Co., 1991. xiv, 305 p. *Problems in European civilization*.
119. Pipes, Richard. *The Russian revolution*. New York: Alfred A. Knopf, 1990. xxiv, 946 p.
120. *Poland: genesis of a revolution*. Ed. by Abraham Brumberg. New York: Vintage Books, 1983. xii, 322, [2] p.
121. *Poland today: the state of the Republic*. Compiled by the "Experience and the Future" Discussion Group; with an introduction by Jack Bielasiak. Armonk (New York): M.E. Sharpe, 1981. xxiv, 231 p.
122. *Polish anti-communism and its intellectual traditions: an anthology*. Ed. by Bogdan Szlachta; selection of texts: Henryk Głębocki, Jacek Kloczkowski, Marek Kornat et al. Cracow: Centre for Political Thought, [2001]. 184 p.
123. Popovsky, Mark. *Manipulated science: the crisis of science and scientists in the Soviet Union today*. Transl. from the Russian by Paul S. Falla. New York: Doubleday and Co., 1979. xiii, 244 p.
124. Potocka, Anna Tyszkiewicz. *Memoirs of the Countess Potocka*. Ed. by Casimir Stryiński. New York: Doubleday & McClure Co., 1900. xxii, 253 p.
125. Pounds, Norman John Greville. *Poland between East and West*. Princeton: D. Van Nostrand Co., 1964. 132 p. Van Nostrand searchlight book; 22.
126. *Protracted conflict: [a challenging study of communism strategy]*. Robert Strausz-Hupé et al. New York; Evanston: Harper & Row, 1963. xviii, 229 p. Harper Colophon books; CN11.
127. Radványi, János. *Hungary and the superpowers: the 1956 Revolution and Realpolitik*. Stanford (California): Hoover Institution Press, 1972. xvii, 197 p. Hoover Institution publication; 111.
128. Renault, Mary. *Fire from heaven*. New York: Pantheon Books, [1969]. [4], 375 p.
129. Roubiczek, Paul, Kalmer, Joseph. *Warrior of God: the life and death of John Hus*. London: Nicholson and Watson, 1947. 269 p.
130. *Russia's women: accommodation, resistance, transformation*. Ed. by Barbara Evans Clements, Barbara Alpern Engel, Christine D. Worobec. Berkeley: University of California Press, 1991. x, 300 p.
131. *Russia and the independent states*. Ed. by Daniel C. Diller. Washington: Congressional Quarterly, 1993. vi, 342 p.

132. *Russia in transition, 1905-1914: evolution or revolution?* Ed. by Robert H. McNeal. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1970. 115 p. European problem studies.
133. *The Russian revolution : the essential readings.* Ed. by Martin A. Miller. Oxford : Blackwell, 2001. x, 288 p. Blackwell essential readings in history.
134. Salomon, Michel. *Prague notebook: the strangled revolution.* Boston: Little, Brown and Co., 1971. xi, 361 p.
135. Sanford, George. *Polish communism in crisis / George Sanford.* London: Croom Helm, 1983. 249 p.
136. Schapiro, Leonard. *The Russian revolutions of 1917: the origins of modern Communism.* New York: Basic Books, 1984. xi, 239 p.
137. Schaufele, William E., Jr. *Polish paradox: communism and national renewal.* New York: Foreign Policy Association, 1981. 72 p. Headline series; 256.
138. Schmidl, Erwin A., Ritter, László. *The Hungarian Revolution, 1956.* Oxford: Osprey Publishing, 2006. 64 p. Elite; 148.
139. Schwarz, Fred. *You can trust the communists: (... to do exactly as they say!).* 9th printing. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1961. 187 p.
140. Sebestyen, Victor. *Twelve days: the story of the 1956 Hungarian Revolution.* New York: Pantheon Books, 2006. xxvii, 340 p.
141. Senn, Alfred Erich. *Power, politics, and the Olympic Games.* Champaign, (Illinois): Human Kinetics, 1999. xx, 315 p.
142. Shaw, Thomas J. *The transliteration of modern Russian for English-language publications.* Madison: University of Wisconsin Press, 1967. vi, 15 p.
143. Shulman, Marshall Darrow. *Stalin's foreign policy reappraised.* 3rd printing. New York: Atheneum, 1969. vi, 320, [1] p. Atheneum paperbacks; 74.
144. Simmons, Ernest J. *Russian fiction and soviet ideology: introduction to Fedin, Leonov, and Sholokhov.* New York: Columbia University Press, 1958. viii, 267 p.
145. *Since the Prague spring : the continuing struggle for human rights in Czechoslovakia.* Ed. by Hans-Peter Riese; with a foreword by Arthur Miller. New York: Vintage Books, 1979. xiv, 208, [1] p.
146. Slovak council. *Should Great Britain go to war for Czechoslovakia?: an appeal to British common sense for the sake of world peace.* London: Geneva, 1937. 60 p.

147. Smal-Stocki, Roman. *The Captive Nations: nationalism of the non-Russian nations in the Soviet Union*. New Haven: College and University Press, 1960. 118 p.
148. *Solidarity : the analysis of a social movement: Poland 1980-1981*. Alain Touraine, François Dubet, Michel Wieviorka et al.; in collaboration with Grażyna Gęsicka et al.; transl. by David Denby. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. xvi, 203 p.
149. *Solzhenitsyn: a pictorial autobiography*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 1974. 88, [7] p.
150. *The soviet union*. Ed. by R.W. Davies; with the assistance of Denis J.B. Shaw. London: George Allen & Unwin, 1978. 191 p.
151. Spector, Ivar. *The first Russian revolution: its impact on Asia*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1962. ix, 180 p. A Spectrum book; S27.
152. Staniszkis, Jadwiga. *Poland's self-limiting revolution*. Ed. by Jan T. Gross. Princeton: Princeton University Press, 1984. xii, 352 p.
153. Steeves, Paul D. *Keeping the faiths: religion and ideology in the Soviet Union*. New York: Holmes & Meier, 1989. 240 p.
154. Steinbacher, Sybile. *Auschwitz: a history*. New York: Harper Perennial, 2006. 167, [1] p.
155. Steiner, Eugen. *The Slovak dilemma*. Cambridge: Cambridge University Press, 1973. ix, 229 p.
156. Stone, Daniel. *Polish politics and national reform, 1775-1788*. Boulder: East European Quarterly, 1976. 122 p. East European monographs; No. 22.
157. Stone, David R. *Hammer and rifle: the militarization of the Soviet Union, 1926-1933*. Lawrence: University Press of Kansas, 2000. 287 p.
158. Strik-Strikfeldt, Wilfried. *Against Stalin and Hitler: memoir of the Russian Liberation Movement 1941-1945*. Transl. from the German with a foreword by David Footman. New York: The John Day Co., 1973. 270 p.
159. Sultzberger, C. L. *Such a peace: the roots and ashes of Yalta*. New York: Continuum, 1982. xii, 170, [1] p.
160. Sviták, Ivan. *The Czechoslovak experiment, 1968-1969*. New York: Columbia University Press, 1971. 243 p.
161. Taylor, A. J. P. *English history: 1914-1945 / A.J.P. Taylor*. New York: Oxford University Press, 1965. xxvii, 708 lpp. The Oxford history of England; 15.
162. Taylor, A. J. P. *The struggle for mastery in Europe, 1848-1918*. Oxford: Clarendon Press, 1960. xxxvi, 638 p. The Oxford history of modern Europe.

163. Terras, Victor. A history of Russian literature. New Haven: Yale University Press, 1991. x, 654 p.
164. Thaden, Edward C. Russia since 1801: the making of a new society. New York: John Wiley and Sons, 1971. xii, 682 p.
165. The Czechoslovak political trials, 1950–1954: the suppressed report of the Dubček Government's Commission of Inquiry, 1968. Ed. with a preface and a postscript by Jiří Pelikán. Stanford (California) : Stanford University Press, 1971. 360 p.
166. The final victory of the ideas of the revolution of 1956: the constitutional change of regime, and NATO and EU membership. Ed. Mihály Bihari, Béla K. Király; transl. by Paul Bódy. Budapest: Atlantic Research and Publications Public Foundation, 2006. 68 p. Information bulletins on the Hungarian revolution of 1956; No. 5.
167. The Great War and the twentieth century. Ed. by Jay Winter, Geoffrey Parker, Mary R. Habeck. New Haven; London: Yale University Press, 2000. vii, 356 p.
168. The Hungarian revolution in perspective. Ed. by Francis S. Wagner. Washington: F.F. Memorial Foundation, 1967. 350, [1] p.
169. The new Soviet journalism: the best of the Soviet weekly *Ogonyok*. Ed. by Vitaly Korotich; ed. and transl. by Cathy Porter. Boston: Beacon Press, 1990. viii, 224 p.
170. The portable Russian reader: a collection newly translated from classical and present-day authors, chosen and done into English, with a foreword and biographical and other notes by Bernard Guilbert Guerney. 2nd printing. New York: The Viking Press, 1959. xi, 658 p. The Viking portable library.
171. The Russian version of the Second World War: the history of the war as taught to Soviet schoolchildren. Ed. by Graham Lyon; transl. by Marjorie Vanston. London: Archon books, 1978. xvii, 142 p.
172. Tuchman, Barbara Wertheim. A distant mirror: the calamitous 14th century. New York: Alfred A. Knopf. 1978. xx, 677 p.
173. Tupper, Harmon. To the great ocean: Siberia and the Trans-Siberian Railway. Boston: Little, Brown & Co., 1965. xv, 536 p.
174. Understanding Soviet politics through literature : a book of readings. Ed. by Martin Crouch, Robert Porter. London: George Allen & Unwin, 1984. xi, 207, [3] p.
175. Vernadsky, George. A history of Russia. New revised edition. Philadelphia: The Blakiston Co., 1944. xi, 517 p. The new home library.

176. Walston, Henry David. Agriculture under communism. New York: Capricorn books, 1968. 108 p. A Background book.
177. Wetter, Gustav Andreas. Sowjetideologie heute. I. Dialektischer und historischer Materialismus. [Frankfurt am Main]; Hamburg: Fischer Bücherei, [1962]. 339 p. Fischer Bücherei. Bücher des Wissens; 460.
178. White, Stephen. Gorbachev in power. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1990. viii, 268 p. Cambridge Soviet paperbacks; 3.
179. Williamson, Samuel Ruthven. Jr. Austria-Hungary and the origins of the First World War. London: Macmillan, 1991. xviii, 272 p. The making of the twentieth century.
180. Wolfe, Bertram D. Strange communists I have known. New York: Bantam books, 1967. 184 p. Bantam matrix editions; NM1053.
181. Zartman, Ira William. Czechoslovakia intervention and impact. New York: New York University Press, 1970. xiv, 127 p. Studies in peaceful change.
182. Zurawski, Joseph W. Poland the captive satellite: a study in national psychology. Detroit: Endurance Press, 1962. xviii, 194 p.

Sarakstu sastādīja: Viktorija Vaitkune, Latvijas Universitātes Bibliotēkas informācijas speciāliste